

JETSKE VAN DER SCHAAR

EEUWIGE LENTE

LEVEN MET EEN

ERFELIJK

ALZHEIMERGEN

Proloog

De dag waarop we mijn opa begroeven werd mijn moeder sterfelijk. Ik herinner me haar donkerblauwe hakjes in het natte najaarsgras, terwijl ze even sierlijk als onhandig een schep aarde uit een tinnen emmer op zijn voeteneinde wierp. Louter voor de symboliek. Een boerin zou ze nooit worden ook al was ze getrouwd met een boer.

Op zijn beurt stak mijn vader de spade diep in de losse grond. Misschien zou hij zijn voet op het ijzer hebben gezet als hij zijn zondagse stappers niet gedragen had. Hij toonde eerbied voor mijn opa, de cirkel van het leven en de schoenpoets van zijn vrouw, maar uiteindelijk moest het gat toch dicht. De grafdelvers wilden ook wel eens naar huis.

Zeven was ik, net, en beland in een wereld waar ik weinig van begreep. De roomse rituelen in de katholieke kerk, de grenzeloze begraafplaats in de grote stad, de mensen van wie ik maar een enkeling herkende. Zelfs mijn moeder was me vreemd. Die was sereen en evenwichtig, onaantastbaar als een heilige. Deze vrouw werd door emoties overmand alsof ze zomaar iemand was. Voor het eerst zag ik haar huilen, vatbaar voor verdriet en pijn. Het was haar kwetsbaarheid die indruk op mij maakte, veel meer nog dan mijn opa's dood.

Af en toe had ze ons meegenomen naar zijn verzorgingstehuis, mijn oudere zus, mijn jongere broer en mij. Buitenstaanders hadden het haar afgeraden, het zou geen plek voor kinderen zijn. Alles was er bruin en grijs, behalve in de kantine waar we een flesje Chocomel of Fristi kregen met twee gekleurde rietjes en een goudglanzende gevulde koek. Zo'n grote kregen we anders nooit. Zelf hield ze het bij een kopje koffie. Voor haar vader een glas thee.

We aten en dronken onze traktaties zo langzaam mogelijk op. Alles om ons vermaak te rekken tot het uiterste. De tijd en het tempo waren hier anders dan thuis. Met een rietje slurpten we de bubbels van de bodem en de kruimels van het schoteltje, eerst de grote, dan de kleinere. Als de uiteindes niet stuk waren gekauwd, schoven we ze in elkaar tot een bonte strohalm van twee, vier of soms wel zes delen lang, wat nog niet zo makkelijk was; te slap en de verbinding schoot los, te diep en het plastic spleet in de lengte, waarmee het hele deel waardeloos werd.

Mijn opa staarde zwijgend voor zich uit, de haren nog donker, de ogen al leeg. Met een kraag onder zijn spencer en een vouw over de knieën ging hij keurig gekleed, maar de garderobe was te ruim geworden voor zijn magere postuur, dat gaandeweg leek te verdwijnen in een omhulsel van een leven dat niet meer het zijne was. Zijn botten waren al begonnen aan een buiging voor de dood en krulden hem steeds dieper om de gordel die hem aan zijn rolstoel bond.

Mijn moeder zat in de lege stilte naast hem, voerde hem geduldig slokjes thee en depte zijn mondhoeken droog. Ze legde een hand op zijn arm of raakte zijn schouder aan, meer dan ze ooit bij anderen deed. Af en toe vertelde ze een nieuwtje, dat we een goed rapport gekregen hadden, dat mijn vader al begonnen was met kuilen of dat we bijna op vakantie zouden gaan, hoewel hij amper leek te reageren. Alsof hij niet merkte dat wij er voor hem waren, of misschien merkte ik niet op dat hij nog bij ons was. Ik was te jong om te beseffen dat hij ooit anders was geweest.

Hij was de oudste in een gezin van negen en had goed kunnen leren, maar er was geen geld geweest om te studeren. Noodgedwongen werkte hij vanaf zijn twaalfde als schilder, vaak van huizen, soms een doek, dat hij van Friese weiden en Hollandse luchten voorzag. Zijn moeder knoopte met moeite de eindjes aan elkaar, maar wat er financieel te weinig was vulde ze met liefde aan. Hoe krap ze het ook hadden, iedereen was welkom in het kleine huisje, ook al sliepen ze met z'n drieën in één bed en gingen ze met een lege maag naar school, er was altijd ruimte aan haar tafel voor een extra stoel.

‘Wie zijn die vreemde kostgangers hier?’ had haar echtgenoot eens aan zijn zoon gevraagd terwijl hij buiten stond te roken, kijkend naar zijn eigen kroost. Veel meer werd er niet gezegd. Hij was arbeider geweest voordat hij ‘zonder beroep’ werd opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, waar hij uiteindelijk stierf, kort na de oorlog, lang voor zijn pensioen. Mijn opa moest er persoonlijk naartoe om het openstaande krediet te voldoen.

Volgens overlevering was hij introvert en ingetogen, zacht. Iemand die het liefst z’n eigen gang ging, maar niet benauwd was om de woede van mijn oma te riskeren door zijn motorfiets in haar woonkamer te demonteren, zodat hij alle onderdelen rustig door kon smeren voordat hij ze feilloos wist te assembleren tot het kleinste veertje en de laatste schroef. Vrij als een vogel had hij haar achter op zijn ronkende machine meegenomen op vakanties door heel Nederland.

Dat beeld kon ik niet rijmen met de schim die in zijn rolstoel was gesnoerd. Jong en kerngezond van lijf was hij door alzheimer tergend traag van zijn mentale vermogens beroofd, tot hij nage-noeg apathisch was. Net als zijn vader destijds.

In de negenendertig jaren daartussen was de grootste progressie in de medische wetenschap dat hij niet werd opgenomen in een gesticht maar in een verzorgingstehuis.

Als we de flesjes leeg, de schoteltjes schoon en de rietjes stukgezogen hadden, reden we hem naar zijn kamer terug door een doolhof van oneindig lange gangen met even lange leuninggen. Keer op keer gleed zijn voet van de steun en sleepte over het linoleum. Keer op keer knielde mijn moeder voor hem neer en bracht zijn been liefdevol weer in positie, ook al leek hij niet te registreren wat ze deed, noch dat ze zijn dochter was.

Soms klampten wildvreemde vrouwen haar aan met wonderlijke vragen. Of ze wist waar de bushalte was? Het was hoog tijd om weer naar huis te gaan, er werd op hen gewacht. ‘Om de hoek,’ zei ze dan, ‘alsmaar rechtdoor en dan aan het einde linksaf.’ Dankbaar stiefelden ze verder in de richting die ze aangewezen had, tijdelijk gerustgesteld tot het volgende hiaat in hun hoofd.

Oudere dames zetten verrast hun looprek stil, voelden met

knokige vingers aan de blonde krullen van mijn zus en knepen in de bolle wangen van mijn broertje, alsof het een zegen van God was om ons hier te zien. Wat anderen er ook van mochten denken, het was hooguit een beetje gek om naar mijn opa te gaan. De bewoners zagen ons voor engeltjes aan.

Mijn opa moest inmiddels te midden van de echte engelen zijn. Op zijn achtenzestigste was hij als laatste van mijn grootouders naar de hemel gegaan. Mijn oma wachtte hem al jaren op.

Volgens overlevering was ze extravert en uitgesproken, sterk. Ze moet een vrouw geweest zijn die bewondering afdwong. Het type dat geen waarheid uit de weg ging en zei waar het op stond, zolang ze dat nog kon. Jong en kerngezond van geest was ze door ALS ijzingwekkend snel van haar fysieke vermogens beroofd, tot ze vrijwel invalide was. Toen ze amper meer kon spreken en bijna niemand haar nog begreep, wist ze tot in detail nog aan mijn moeder duidelijk te maken hoe ze haar uitvaart voor zich zag, wat ze wilde dragen, wie er welkom was en ook wie niet. Wie was weggebleven van haar ziekbed hoefde niet langs haar kist te gaan.

Ze was gestorven op haar drieënzestigste, nog geen halfjaar nadat ik geboren was.

Zou mijn moeder hier toen ook zo hebben gestaan, verslagen en volhardend, tussen een gapend gat van leegte en een berg omgewoelde grond, op die donkerblauwe hakjes, effen en halfhoog? Nooit zwarte, daar hield ze niet van. Nu vraag ik me af of dit de reden was, de doffe klei, de grauwe dagen, de grijze rand van rouw. Het donkere vermoeden dat toen al dreigde aan de horizon.

Ze had het moedige besluit genomen om mijn opa's hersenen te doneren aan de wetenschap. Iemand van de Erasmus Universiteit kwam bij haar langs met vragen, maar hij kwam nooit terug met antwoorden. Destijds kon niemand nog bewijzen waar mijn moeder als de dood voor was. Pas vier jaar later werd ontdekt dat alzheimer erfelijk is, negentien jaar later dat een zeldzame aanleg in mijn familie heerst en zesentwintig jaar later dat ik drager ben van het fatale gen waardoor ik letterlijk mijn verstand ga verliezen voordat ik oud zal zijn.

Niemand wist het nog, maar daar en toen, aan mijn opa's graf, lag alles al vast. Mijn moeders lot, het mijne en dat van haar. Het was onvermijdelijk.

ZOMER

Oogstmaand

1

Op een donderdag kwam ik ter wereld. 8 pond, veertig weken en voor mijn vitale functies een score van tien. ‘Een groot wonder; een klein leven door God aan ons gegeven.’ Ik schrik als ik de woorden op mijn geboortekaartje lees, alsof mijn bestaan op aarde bij voorbaat kort was ingeschaald. ‘Jetske’ staat eronder gedrukt, wat te herleiden is tot Iduna, godin van de eeuwige jeugd.

Eén naam, twee lettergrepen. Helder en makkelijk. Maar het kluitje medeklinkers in het midden bleek al gauw een struikelblok. In het trouwboekje van mijn ouders raakte ik de t al bijna kwijt. Op het laatste moment had de ambtenaar van de burgerlijke stand schuin boven de e en de s nog een kruisje gezet. De dwarslat droogde donker op.

Kun je iets missen wat je nooit hebt gehad? Mijn grootouders overleden alle vier zo vroeg dat het niet voelde alsof ik ze had verloren, maar alsof ze er nooit waren geweest. Voor mij bestonden ze als foto’s in de boekenkast, een schilderij van een molen onder een bewolkte hemel aan de muur en een antieken kastje met Delfts blauw en Makkumer aardewerk. Het verleden van mijn familie leek geen betrekking te hebben op mij.

‘O, ben jij een Van der Schaar?’ Soms werd de vraag aan mij gesteld wanneer ik met vriendinnen speelde in het dorp en onbekenden tegenkwam. Vrouwen. Ouderen. Als klein meisje hoorde ik een ondertoon die leek te impliceren dat ze meer wisten dan ik. Het ging hen er niet om in welk huis ik aan tafel werd verwacht, wie de man was die er het vlees verdeelde of de vrouw die het gebraden had. Mijn naam vertelde wie ik was.

Het moest wel afgunst zijn. Ik woonde kilometers buiten de bebouwde kom in alle vrijheid 'op 'e romte' van tientallen hectares grasland op een bloeiend melkveebedrijf in een liefdevol nest waar het me aan niets ontbrak, al was onze welvaart van een fatsoenlijke degelijkheid. We reden in een Lada die gloednieuw uit het Oostblok was geïmporteerd, hadden een kast met knappe kleren maar niet meer dan nodig was en gingen elke zomer precies twee weken op vakantie binnen Nederland.

We hadden het goed en we deden ook goed. Mijn moeder zat bij het Groene Kruis en notuleerde in de kerkenraad, mijn vader was ouderling voordat hij diaken werd. Iedere collectant die de lange weg naar onze voordeur wist te vinden ging met een zwaardere bus terug. Op zondagochtend schoven we met het hele gezin op de achterste bank in de kerk, geen rij verder naar voren, want alleen God kon de balans opmaken. Mijn ouders waren wars van kapsones en schijnheiligheid.

Ik wist niet hoe diep mijn vaders drang was om een andere Van der Schaar te zijn. In zijn ogen had mijn *pake* zijn jonge dood aan zichzelf te wijten gehad. Mijn grootvader was de jongste zoon van een rijke herenboer en als nakomertje gewenst, geliefd en in al zijn behoeften voorzien. Het ging zijn oudelui voorspoedig genoeg om zowel hun zonen als hun dochters te installeren op een landbouw- of melkveebedrijf en hun eigen boerderij te bestemmen aan hun benjamin, ook al was dat misschien niet wat hij zelf had gewild.

Als geboren delegeerder wist hij de boel uitstekend te bestieren, met knechten op het land en meisjes in het huis, maar zijn hart lag bij koeien noch klei. Naast een neus voor ondernemen had hij liefde voor antiek en aanleg voor techniek, zowel in zijn hoofd als in zijn handen. 's Winters trok hij zich avondenlang op zolder terug om zijn eigen klok te construeren, van het uurwerk tot de kast. Maar eenzelveig was hij allerminst.

Zijn vrienden noemden hem een 'rakker' en zagen hem als een frivole en markante man. Hij droeg een piepklein hondje in zijn binnenzak, stak de ene sigaret aan met de andere en schonk graag een borrel in. Als gastheer moet hij onderhoudend zijn geweest,

maar als het even kon ging hij de hort op met zijn maten, van de veemarkt naar de kroeg. Hij kon moeilijk weerstand bieden aan verleidingen, zelfs toen hij diabetes kreeg.

Mijn *beppe* heeft heel wat met hem te stellen gehad. Het schijnt dat het servies soms door de keuken vloog, als ze voor hem een toetje zonder suiker had gemaakt. Hij weigerde om zijn geneugten op te geven, 'dan maar eerder dood'. Scheiden was geen optie in die tijd. Ze was negenendertig toen ze met vier kinderen aan haar rokken nog van een eeneiige tweeling beviel. Mijn vader en zijn broertje werden te vroeg geboren en overleefden ternauwernood op poedermelk van Nutricia, een mirakel voor die tijd.

Volgens mijn oom bleef de opvoeding veelal beperkt tot voeding. De kleintjes leerden zichzelf een eigen taaltje aan en kwamen moeilijk mee op school. Mijn pake plaatste ze over naar bijzonder onderwijs, voor kinderen met leer- en opvoedingsproblematiek. Dom, dacht men destijds, en met dat denigrerende oordeel groeiden de jongens op. Dyslexie, stelde men later vast en nog later autisme, maar de schade aan hun eigendunk was al gedaan. Lezen en vooral schrijven zouden de rest van hun leven vernederend zijn.

Thuis konden de jongsten sociaal en verbaal niet op tegen de oudere kinderen. Vaak trokken ze aan het kortste eind, zelfs al hadden ze gelijk. In hun herinnering waren ze de eersten om de schuld te krijgen en de laatsten voor een compliment. Mijn pake was naar eigen zeggen in zijn jeugd verwend en van de weeromstuit kon hij hard zijn voor zijn kroost. Zeker naargelang hij ouder werd. Hij leerde zijn zoons al vroeg om een nest kittens te verzuipen in een jutezak.

Mijn vader was zeventien toen er hooibroei in de schuur ontstond. Vermoedelijk werd dat de oorzaak van een nachtelijke brand die zo snel om zich heen sloeg dat zijn oudste broer pas wakker werd van het geknetter toen het vuur al was begonnen aan de slaapkamer van zijn zus. Halsoverkop kwam iedereen naar buiten. Een enkel stuk antiek werd ternauwernood veiliggesteld in de bleek. De hele boerderij stond reeds in lichterlaaie en werd door de vlammenzee verwoest, van de landbouwmachines tot de

zelfgemaakte klok en de boeken met familiefoto's; hun volledige bezit ging in rook op. Toen mijn pake en beppe terugkwamen van een week vakantie stonden van hun kapitale hoeve nog slechts de muren overeind.

Tijd om bij de pakken neer te zitten was er niet. De koeien stonden met zware uiers op het land en moesten gemolken worden, desnoods met de hand. Zelf betrokken mijn grootouders met hun kinderen een voormalig arbeidershuisje verderop. In de maanden die volgden bouwden ze met geld van de verzekering het hele bedrijf van de grond af aan weer op. Als eerste verrees uit de as een stal voor het vee, vervolgens een schuur voor het gereedschap en als laatste een huis voor henzelf.

Mijn pake was in die tijd al ziek en stierf niet lang daarna. Diabetes, aldus de arts, het goede leven, volgens mijn vader, en de verzoeking van al wat hem verboden was. In zijn overlijdensbericht werd de dualiteit van zijn karakter treffend samengevat. 'Zondagmorgen heeft de Heer na een ernstige ziekte tot Zich genomen mijn zorgzame man, onze lieve vader en grootvader op de leeftijd van 57 jaar. "Genadig Heer die al mijn zwakheid weet, wilt U mij vergeven wat ik U misdeed"'

Hoe het met God zit weet ik niet, maar mijn vader schonk hem nooit de gratie van vergiffenis. Het liefst had hij zijn herinneringen met de man begraven, diep onder de zoden. Hij nam de boerderij over met zijn oudere broer Jan en wat hen betreft brak daarmee een ander tijdperk aan.

Zo'n anderhalf jaar later trof hij een meisje in een bar. Hij had haar misschien een keer of vijf naar huis gebracht toen hij door haar moeder werd gebeld. Zijn vriendin lag met blindedarmontsteking in het ziekenhuis. Mijn vader ging langs, deze vrouw zou wel eens zijn echtgenote kunnen worden als het aan hem lag. Het bezoek zal weinig hebben voorgesteld met hun prille onhandigheid in de steriele zaal, maar hij had amper z'n hielen gelicht of iemand stelde de vraag: 'O, was dat een Van der Schaar?'

Ze was tweeëntwintig lentes jong en in ieder opzicht het tegenovergestelde van de boerenzoon die aan haar bed gezeten had.

Hij, gebruind en sterk van het werken in de buitenlucht, zijn haar in glanzende slagen van zijn kruin naar zijn voorhoofd gekamd en een grijns van oor tot oor die het middenveld besloeg tussen vrijmoedig en brutaal. Zij, rank en smal als was ze een Française, met zwarte lokken om een bleek gezicht en een voorzichtige glimlach die meer verborg dan dat ze blootgaf.

Ze groeide op met haar ouders en broer Bennie in een kleine rijtjeswoning in de grote stad, niet ver van waar haar vader had gewoond. Ook zij droomde ervan om door te leren. Verlangend staarde ze uit het raam naar kinderen van chirurgen, advocaten en piloten die hun huis passeerden op weg naar het gymnasium twee straten verderop. Zelf fietste ze naar een rooms-katholieke meisjesschool, waar ze op de ulo door franciscaner nonnen onderwezen werd in vakken van godsdienst tot algebra.

Hoewel ze zich bezighield met hand- en huiswerk was ze oppervlakkig noch onbezorgd. Bennie had geen gemakkelijk karakter en vroeg veel aandacht van haar ouders. Gevoelig voor hun zorgen nam ze de verantwoordelijkheid op haar schouders om voorbeeldig te zijn. Door een erfelijke aandoening ontwikkelden haar wervels zich aan de voorkant minder snel dan aan de achterkant en groeide haar bovenrug krom. Ze sliep 's nachts in een mal van gips en kreeg voor overdag een 'rechthouder' aangemeten, met leren bandjes die 's zomers in de oksels sneden, maar haar houding zou de rest van haar leven nederig zijn en enkel nog verslechteren. Het droeg niet bij aan haar besef van eigenwaarde, hoewel ze een knap meisje was.

Ze hikte ertegen aan om haar verjaardag thuis te vieren met vriendinnen en al helemaal op school, omdat ze zo verlegen was. IJdel, vond ze zichzelf en ook nog eigenwijs, ervan overtuigd dat anderen dat oordeel deelden omdat ze erg gesloten was en niet graag iets vertelde over zichzelf. Ze geloofde dat ze niet werd gezien zoals ze werkelijk was.

Op televisie volgde ze de verloving van Beatrix met Claus en ze droomde ervan om met een leuke jongen rond te zwieren in een schitterende avondjurk, alle ogen van de meisjes jaloers op haar gericht, maar toen haar vriendinnen vroegen of ze mee op dans-

les wilde, zei ze enkel: 'Nee.' Het ging niet, om financiële redenen. Zwiggend maakte ze haar huiswerk bij de kachel terwijl iedereen in haar klas over japonnen sprak.

Op haar zestiende ging ze 'het leven in', aan het werk op de giroafdeling van een bank, waar het haar erg goed beviel, niet in de laatste plaats omdat ze financieel onafhankelijk en voor het eerst in haar leven echt verliefd werd op een collega, die al zag wanneer er iets aan de hand was voordat ze om zijn hulp had gevraagd. Maar hij was bezet en werd overgeplaatst naar de boekhoudafdeling. Als ze hem daar tegenkwam, durfde ze amper iets te zeggen, als ze een telmachine moest versjouwten kreeg ze al een kleur en als ze eens een brief voor hem moest tikken, keek hij zo geamuseerd naar haar dat ze veranderde in een houten pop.

Er kwamen anderen, jongens die haar leerden volkomen gelukkig te zijn, over de dansvloer lieten zweven in een sprookjesachtige betovering, of op roze wolken van de aarde deden drijven, regelrecht de hemel in. Om die te leren kennen moest ze met hen praten en dat was precies waar ze niet goed in was. Een handvol vrijgezellen kwam en ging, tot ze die ene tegenkwam. 'Meneer Eigenwijs' had ze hem in haar dagboek gedoopt.

Hij maakte haar het hof met klavertjesvier en -vijf. Een evolutionaire zeldzaamheid die eveneens voortkwam uit een afwijkend gen, één waar geen vloek op rustte maar een magische kracht. Volgens een middeleeuwse legende brengt een vierde blad geluk, een vijfde geld, een zesde roem en een zevende een lange levensduur. Die laatste zou mijn vader haar nooit geven, maar de eerste bleken genoeg.

Ze was geschoold door nonnen, had gezwijmeld bij het koningspaar, verlangd naar een betoverende avondjurk en geschreven over magische verliefdheid, om vervolgens te vallen voor een prins op een rode tractor van vijfenzestig paardenkracht, die Nederlands knauwde op z'n Fries, danste alsof hij een uitgebroke koe opdreef, en zo voortvarend was als zij bleu. Het contrast had niet groter kunnen zijn.

Mijn oma voelde hem stevig aan de tand. Ze vroeg hem op de man af wat hij eigenlijk van plan was met haar dochter, wat de

prognose was van zijn bedrijf en of hij de grote lening bij de bank om uit te breiden wel kon rechtvaardigen met een gedegen plan. Ze moest wennen aan zijn directe eerlijkheid, die confronterend kon zijn, maar gaandeweg kreeg ze waardering voor hem en hij bewondering voor haar. Meer dan hij voor zijn eigen moeder had.

Die woog zijn vriendin op het zicht en bevond haar te licht. Zo'n tenger en timide meisje was niets voor op de boerderij. Wat ze nodig hadden was een potige tante die vlot in een overall met laarzen schoot om bij te springen als een koe moest kalveren, de kuil nog aan de bult moest of een kudde hokkelingen uitgebroken was, geen bankbediende uit de stad. Nee, haar oordeel was geveld en werd niet meer bijgesteld.

Maar mijn vader deed zijn bijnaam eer aan en mijn moeder bleek een waardige mejuffrouw Eigenwijs. Toen hij haar een kettinkje gaf met een gouden klavertjevier nam zij het van hem aan.

In diezelfde periode kwam ome Jan ook met een roomse thuis en hoewel mijn beppe daar weinig van moest hebben, 'twee geloven op een kussen, daar slaapt de duivel tussen', trouwden ze gevierden op dezelfde dag. Mijn vader schoof een trouwring in een kindermaatje aan mijn moeders vinger en zij duwde een cilinder over zijn knokkel heen. Eerst voor de wet in het stadhuis en daarna voor God in de kerk, met zowel een pastoor als een dominee. Hoewel ze voortaan naar hervormde diensten ging, zou ze zich nooit laten overschrijven. Ze vond dat het niet mocht uitmaken welke stroming op de gevel stond zolang je geloofde in iets goeds. Daar kwam niemand tussen en zeker haar schoonmoeder niet.

Ome Jan en tante Truus namen hun intrek in de bestaande woning die grensde aan de boerderij en mijn ouders bouwden een vrijstaand huis een halve kilometer verderop. Van mijn moeders spaargeld schaften ze de volledige inboedel aan, waarbij erop aandrong dat er naast de televisie een fatsoenlijke platen-speler kwam te staan. Het moet een enorme stap geweest zijn om als zelfstandige en onafhankelijke jongedame uit het centrum te verhuizen naar het afgelegen platteland. Waar ze gewend was

overal te voet te komen, kon ze nu nergens zonder auto heen. Het halen van haar rijbewijs was een voorwaarde voor hun huwelijk geweest, zoals zij mijn vader mee naar dansles had genomen, al schoven ze na de bruiloft de meubels nooit meer opzij. Het ontbrak hem aan elke vorm van aanleg. Maar ze leerde wennen aan de leegte, luisteren naar de stilte en leven op het ritme van de boerderij, gedictreed door de seizoenen, de weersvoorspelling en de stonden van het vee.

Mijn beppe verhuisde naar een serviceflat. Ik zie de lift nog voor me die ons naar haar verdieping bracht, met een pot pepermuntballen op een keukenkastje en in de woonkamer een mintgroene bank met knopen in de kussens en franjes aan de onderkant. Daarop zat zij. Een rijzige vrouw in bloemen, met een ketting tot haar navel en laarzen tot de knie. Het leer bevreedde me, ik kende niemand die het zo hoog droeg. Ze was uitstekend bij de tijd, maar op een andere manier dan mijn opa evengoed ver weg.

Mijn plek was op het houten krukje bij de vensterbank, waar ik langs een stekelplantje in een porseleinen zwaan naar buiten keek, op zondagen dat het donker al in de middag viel, terwijl gele koplampen en rode achterlichten in grijze druppels naar beneden gleden langs het glas. Dat staat me nog helder voor de geest, maar als ik aan haar gezicht probeer te denken, zie ik slechts haar foto in de boekenkast. Blonde haren en lichtblauwe ogen achter een gouden montuur. Naar haar ben ik vernoemd, maar wie ze was, ik weet het niet. Het schijnt dat ze regelmatig een doosje eieren aan minderbedeelden gaf of met Sinterklaas cadeautjes op hun stoep liet zetten. Toen ik zes werd, ging zij heen.

Het verleden was verbrand, begraven en vergeten. Mijn ouders trokken een streep onder de geschiedenis en op de verschroeiende aarde bouwden ze een nieuw bestaan. Ze begonnen samen met een schone lei, in de volste overtuiging dat je niet bent wat je familie overkomen is of heeft gedaan, maar de keuzes die je maakt in een poging om het beter te doen. Als God hen daar zag zitten, achter in de kerk, hoopten ze dat Hij een oordeel vormde op basis van wat ze hadden bereikt, zonder hulp of hinder van de generaties die hun waren voorgegaan, maar op hun eigen kracht.